

Don Duyns regisseert De Verminkten

Bizarre hang naar orde en regelmaat

Max Smith

De scheiding in het haar van vrouwen, doet hem denken aan hun geslachtsorgaan. En daar is hij, Franz Polzer, vies van. Niet dat hij een zonderling is, maar deze bankemployé is nu eenmaal bang voor vrouwen. Orde en regelmaat is zijn lijfspreuk. Daar heeft hij zich volkomen aan ondergeschikt gemaakt, zowel op zijn werk als in zijn vrije tijd. Een bidprentje van St. Franciscus ver-eert hij als een heiligheid. Dat

Theater

neemt niet weg dat hij met bijgelovige overtuiging elke afwijking in zijn over-gereguleerd bestaan als een voorteken opvat. Het is daarom levendig voor te stellen dat hij compleet van slag raakt wanneer zijn hospita, een weduwe, zich hardnekkig aan hem opdringt. Zijn vroegere boezemvriend, door een slopende ziekte invalide geworden, verstoort eveneens zijn opzettelijk geïsoleerd, maar overzichtelijk leventje. Tot overmaat van ramp oefent de inwonende verpleger en ex-slager religieuze druk op hem uit. Franz Polzer raakt dusdanig losgeslagen van zijn zekerheden, dat hij zijn hospita onthoofd.

Dit heeft veel weg van een luister-en huiver-verhaal. De Tsjechische schrijver Hermann Ungar (1893-1929), die het allemaal bedacht heeft in zijn novelle 'De Verminkten', uit 1923, beoogt meer dan dat. Hij schetst een 'Kafkaeske wereld, waarin menselijk handelen wordt gedictieerd door geconditioneerde reflexen. Een soort schreeuw van Munch.' Theaterwetenschapper, regisseur en schrijver Don Duyns (28) las de novelle en zag er meteen materiaal in voor 'zowel absurd als verontrustend theater.' Hij is aan het bewerken geslagen en heeft alle voorkomende personages en gebeurtenissen herleidt tot de wederwaardigheden van bovengenoemde figuren. Bij het in Utrecht gevestigde gezelschap Growing Up in Public, waarvan Don Duyns mede-oprichter en mede-artistiek leider is, wordt het gelijknamige stuk vertolkt door Michel Dunant, Dennis Rudge, Robijn Wendelaar en Stijn Westenend. Hij heeft bewust voor hen gekozen: 'Al deze acteurs hebben in combinatie met elkaar eveneens iets unheimisch, iets vreemds. De sfeer en toon in deze voorstelling is heel belangrijk. Het gaat over paranoïde ideeën, over onderlinge spanningen van mensen die met elkaar te maken krijgen. 'De Verminkten' gaat tevens over vrijheid, waar niemand daadwerke-

lijk voor durft te kiezen. Eigenlijk is die vrouw nog het meest vrij. Daarom gaat ze eraan.' 'Bij mijn voorstellingen laat ik de casting niet aan anderen over. Ik ben daar zelf vrij goed in. De spelers moeten wel bij me passen. Bij mij zijn ze niet uitsluitend uitvoerders. Ik ben geen soepele regisseur, maar hun inbreng ervaar ik als heel belangrijk. Ik maak vaak dankbaar gebruik van hun denkbeelden. Theu Boermans van De Trust zegt dat tachtig procent van de acteurs dom is. Die mening deel ik niet. Ik leer nog steeds veel van hen tijdens het werkproces. Voor mij behelst theatermaken meer dan in een afgesloten lokaal een toneelstukje repeteren. In dat gezamenlijke proces wil ik met en via hen meer aan de weet komen over het leven en over mezelf.' In de repetitieperiode ontstaat er volgens Don Duyns doorgaans wel een hechte band, maar dat hoeft niet altijd te leiden tot blijvende vriendschap. Anders dan voorheen, gaat hij ook bij 'De Verminkten' flinke aanvaringen niet uit de weg. 'Net als ik heeft het gros van de spelers het horoscopoetken Ram. Rammen zijn koppig en vasthoudend. Dus kun je nagaan. Vroeger had ik zoiets van: in godsnaam geen ruzies. Bij de vorige productie 'Zomertrilogie' van Franz Xaver Kroetz heb ik die softe opstelling overboord ge-

Stijn Westenend, Dennis Rudge, Michel Dunant en Robijn Wendelaar (vlnr) zijn de vertolkers van 'De Verminkten' in een regie van Don Duyns bij Growing Up in Public. (Foto Reyn van Koolwijk)

gooid. Zolang het maar niet persoonlijk wordt, ga ik geen meningsverschil meer uit de weg.' In het verleden werden zijn voorstellingen gekenmerkt door een licht-amuserende toonzetting, zoals in het door hem geschreven stuk met de oer-Hollandse 'helden' Dick, Abe, Johnny en Hansje. Sinds enige tijd is Don Duyns 'meer de diepte ingegaan.' Het eveneens door hem geschreven en twee jaar geleden geregisseerde 'Ouderdomsvlekken' vindt hij er een duidelijk voorbeeld van. 'Je moet steeds dieper durven graven, anders loop je vroeg of laat

vast. De dingen die ik voordien maakte zou ik nu niet meer doen. Die voorstellingen spraken de mensen vooral op hun amusementswaarde aan. Ze waren in feite meer vormonderzoekingen. Nu stel ik vooral de inhoud voorop. De vraag wat moeten de mensen ermee met zo'n voorstelling, acht ik nu mede van belang bij de keuze van een stuk. Zonder moraliserend te zijn. Moralisme is voor mij iets vreselijks. Aan 'De Verminkten' kun je los van de extremeiteiten je eigen relatie met anderen toetsen.' Ironie is hem echter nog steeds

niet vreemd. 'Dat komt omdat ik in tal van lachwekkende zaken mezelf herken. Mijn humor gaat niet ten koste van anderen. De burgerlijke kleinstedigheid, die ik in vorige stukken heb getoond zit ten dele ook in mij. Ik ga ook elke zaterdag naar de Hema-coffee-shop. Ik houd van films als Jurassic Parc, van MTV. Ik zit het liefst thuis; ik ga niet graag op vakantie.' 'Zo'n Perzich tapijtje op de vloer en die wansmakelijke meubels die we in 'De Verminkten' als decorstukken gebruiken, is niet als karikatuur bedoeld. Veel mensen heb-

ben in die trant hun huizen ingericht. Dat zoeken naar rust en orde, wat zo typerend is voor Franz Polzer, vind je bij menigeen terug. Evenals die geestelijke hardheid waarmee ze elkaar voor hun karretje proberen te spannen. Dat probeer ik aanschouwelijk te maken met een lichte toets. Niet door drammerig te zijn, daar houd ik absoluut niet van.'

'De Verminkten' door Growing up in Public. De Utrechtse School Utrecht, wo 5 t/m za 8 mrt (vr 7 mrt première) 21.00 uur, De Fransche School Culemborg, za 22 mrt; De Lieve Vrouw Amersfoort, vr 4 apr.

Halve keuzes in De Verminkten

Utrecht

Het gekerm van varkens weerklinkt op het moment dat Franz Polzer het hoofd van zijn zwangere hospita met een groot slagersmes van haar romp afsnijdt. De moord zelf is niet zichtbaar. Polzer is een onzeker en egocentrisch mens. Daarom is hij gefixeerd op orde en regelmaat. Zijn overzichtelijk afgebakend bestaan als nauwgezet bankemployé raakt echter verstoord. Eerst door de verzeende weduwe bij wie hij inwoont en die zich ook seksueel aan hem opdringt. Terwijl hij toch al zo'n angst voor vrouwen heeft. Dan door een dominante vriend die als gevolg van een dodelijke ziekte zijn ledematen verliest. Voorts door diens verpleger en ex-slager, die met zijn godsdienstfanatisme Polzer nog meer uit zijn geestelijk evenwicht brengt. 'Wie helpt me' roept hij tenslotte totaal ontredderd uit.

Naar het boek 'De verminkten' van Hermann Ungar heeft Don Duyns dit gelijknamige stuk geschreven en geregisseerd. Zoals de titel het aanduidt gaan alle vier de personages op de een of andere manier verminkt door het leven: de een door zijn ziekte, de ander als gevolg van desolaatheid; de derde door zijn religieuze obsessie en Polzer omdat hij zich krampachtig verzet tegen elke verandering in zijn overdreven gereguleerde leventje.

'De verminkten' heeft de potentie van een sterk psychologisch drama, gecombineerd met de span-

ning van een thriller. Vanwege hun overtrokken en dwangmatige neuroses hebben de figuren tevens iets tragi-komisch over zich.

Don Duyns heeft in zijn regie deze aspecten jammer genoeg niet ten volle uitgediept. Het is van alles een beetje, zonder dat het tot een homogeen geheel is geworden. Het absurde heeft daarbij - wellicht onbedoeld - soms te veel de overhand. Met als gevolg dat er om in de kern intrieste zaken gelachen wordt in de zaal.

De vertolkingen zijn evenmin zuiver op elkaar afgestemd. Aan Michel Dunant als Polzer zie je meteen dat hij een bangelijk en kleinburgerlijk mannetje is. Robijn Wendelaar speelt de hospita met een zekere mate van intrigerende onschuld. Stijn Westenend in de rol van de eveneens lichamelijk verminkte, autoritaire vriend van Polzer praat en gedraagt zich haast als een karikatuur van een bekakt iemand. En van Dennis Rudge gaat een onderhuidse beangstigende dreiging uit.

Door deze verschillende speelstijlen gaat 'De Verminkten' te veel zwalken en verliest het stuk helaas aan zeggingskracht.

Max Smith

De Verminkten, naar een novelle van Franz Polzer. Bewerking en regie Don Duyns. Vertolkers: Stijn Westenend, Dennis Rudge, Michel Dunant en Robijn Wendelaar. Gezelschap: Growing Up in Public. Première: vr 7/3 Utrechtse School Utrecht. Vanavond reprise aldaar. Ook op reis: o.m. De Fransche School Culemborg (22/3); De Lieve Vrouw Amersfoort (4/4) en Frascati III Amsterdam, wo 15 t/m zo 19 apr

Kafkaïske sfeer in 'De Verminkten'

Ze hebben allemaal een tic, de personages in 'De Verminkten'. Polzer, een bankbediende, heeft een ziekelijke hang naar orde en regelmaat. Bovendien is hij doodsbang voor seks en vrouwen. Zijn hospita, Klara Porges, wil niets liever dan hem het bed in krijgen en laat geen moment onbenut dat te proberen. Dan is er Polzers jeugdvriend, Karl Fanta. Gekluisterd aan een rolstoel maakt hij cynische grappen over de liefde, die hij niet langer zelf kan bedrijven, en de verschrikkelijke stank die zijn etterende lijf verspreidt. En zijn verpleger, Sonntag, is ex-slager en fanatiek religieus.

Toch zijn het gewone mensen, hunkerend naar liefde en aandacht, maar met een dubbele moraal. Naast het oergevoel bij elkaar willen te willen horen staat de egoïstische drang tot zelfbehoud, desnoods ten koste van de medemens. Zo speelt men spelletjes met elkaar, waardoor een Kafkaïske sfeer ontstaat. Wantrouwen overheerst. Wat doet die ex-slager 's nachts met zijn mes? Van wie is het kind dat de hospita in zich draagt? Sterft de onfortuinlijke invalide een natuurlijke dood, of wordt hij wellicht vermoord?

Van meet af aan staat een vreemd stelletje op het grote, kale toneel. Ze schreeu-

wen, boezemen angst in, lachen hysterisch, praten zalvend. Karikaturaal worden ze dan ook neergezet, eigenaardigheden vergroot. Onvermijdelijk zal dit gekrakeel en gekonkel leiden tot een vreselijke daad. Die gebeurt dan ook. Het is de bankbediende die in een vlaag van waanzin zijn hospita vermoordt. Cynisch is dat hij, de naïefste van het stel, de vreselijke daad begaat. De boodschap is duidelijk. Niet de vermoorde vrouw is het slachtoffer, maar deze simpele ziel, gedreven tot de daad door de kille wereld waarin hij leeft.

Zoveel ellende had tot zwaar, moraliserend toneel kunnen leiden. Maar Don Duyns, die ook de theaterbe-

Voorstelling: 'De verminkten' naar Hermann Ungar; gezelschap: Growing up in Public; regie: Don Duyns; spel: Michel Dunant, Robijn Wendelaar e.a.; gezien: De Utrechtse School; info: 030-2334026.

werking van de oorspronkelijke novelle van Hermann Ungar maakte, benadrukt vooral het absurde in zijn regie, zoveel zal inmiddels duidelijk zijn. Daarbij passen de soms slapstick-achtige scènes en de eigenaardige type-tjes. Gelukkig blijft het spel niet steken in een sfeer van quasi-vrolijke oppervlakkigheid. Gaandeweg maakt zich een gevoel van onbehagen van de personages meester die doorsijpelt naar het publiek.

„Elk wordt tot zijn daad gedwongen, telkens opnieuw”, zegt verpleger Sonntag. Dat beklemmt en maakt zonder meer duidelijk: dit is de wereld in het klein.

Lies Schut

Het Parool, 11 maart 1997

Snakken naar een grapje

TONEEL

De Verminkten, naar Herman Ungar, door Growing up in Public. Toneelbewerking en regie: Don Duyns. Gezien: 8 maart. De Utrechtse School; te zien in Amsterdam: 15 t/m 19 april, Frascati.

door HANS VAN DEN BERGH

Midden-Europa is het domein van de klassieke vrouwenhaat. In heel wat romans en menig toneelwerk paradeert daar het personage van de mannenverslindende en -castrerende vrouw, die uiteraard de absolute top bereikt in de huishoudster uit Canetti's *Het Martyrium*.

Maar ook de Tsjechisch-Joodse schrijver Herman Ungar, tijd- en landgenoot van Kafka, weet er weg mee. In zijn verhaal *De Verminkten*, door Don Duyns tot een toneeltekst bewerkt, is de kamerverhuurster Klara Porges de bloedzuigster die haar commensaal Polzer langzaam maar zeker in haar netten verstrikt tot de dood er op volgt. Maar voordien hebben we ook al kennis gemaakt met Polzers langzaam wegtrottende vriend Fanta en diens ziekenoppasser Sonntag, van huis uit een godsdienstwaan-zinnige ex-slager.

In dit charmante gezelschapje speelt zich de loodzware handeling af, waarbij de naïeve Poltzer steeds verder wordt vernederd en misbruikt. Geen grapje doorbreekt de somberheid, geen enkel moment tekent zich iets hoopgeevends af. Het is wel een Kafka-achtige situatie, maar zonder diens fantasie, stilistische verfijning en betekenisvolle symboliek. Bij Ungar is het de verrotte, anti-semitische samenleving zelf die aan de kaak wordt gesteld.

Het blijft de vraag welke boodschap de jonge toneelmaker Don Duyns aan deze grimmige geschiedenis heeft. In ieder geval heeft hij er een stijlvolle bewerking van gemaakt en er een griezelig nauwgezette voorstelling van gegeven met zijn eigen 'theaterfirma' Growing up in Public.

Er wordt door de vier spelers met toewijding geacteerd, maar de lelijkheid en naargeestigheid van het gebeuren deden mij snakken naar een vleugje optimisme of modern relativiseringsvermogen. Het werd ons niet gegund.

De moderne mens opgediend als een smakelijk hapje

Voorstelling: De verminkten, naar Hermann Ungar, door Growing up in Public. Vertaling: Carlien Brouwer; bewerking en regie: Don Duyns; Spel: Michel Dunant, Dennis Rudge, Robijn Wendelaar, Stijn Westenend. Gezien: 7/3. De Utrechtse School, Utrecht. Tournee t/m 26/4; inl 030-2334026.

Door ANNERIEK DE JONG

De hel, dat zijn de anderen, met wie je onherroepelijk te maken krijgt, ook al probeer je je aan hen te onttrekken. Franz Polzer in Hermann Ungars roman *Die Verstimmlen* probeert de hel te ontlopen door zijn eigen gang te gaan. Schoenen poetsen, slapen, wandelen, zulke handelingen verricht hij al jaren alleen, volgens een strak schema dat hem enige houvast biedt in deze gevaarlijke wereld.

Wat de Praagse bankbediende niet door heeft, is dat juist zijn ordelievendheid hem de das om doet. Zijn hospita, een hongerige weduwe, speelt handig in op 's mans panische angst voor veranderingen. Vervult hij haar wensen niet, dan dreigt Klara Porges hem op straat te zetten, dus zit er niets anders op dan timide te gehoorzamen.

In de toneelvoorstelling die Don Duyns van Ungars boek maakte, is Polzer binnen de kortste keren Porges' minnaar, hoewel hij als de dood is voor vrouwen en zeker voor vrouwen met middenscheidingen. Actrice Robijn Wendelaar heeft op haar hoofd zo'n scheiding, een hele brede witte. Die moet haar iets strengs en vervaarlijks geven. Maar ze is toch vooral

een karikatuur, dit loeder met haar opdringerige onderlijf en inhalig slurpende mond. De vernietigende kritiek van Ungar op de moderne mens wordt hier opgediend als een smakelijk hapje.

Growing up in Public, de mede door Don Duyns geleide theaterfirma in Utrecht, lijkt een vlot publiek te willen behagen met vlotte produkties die wel brutaal en geinig zijn, maar ook nogal plat en voorspelbaar. Leuk hoor, zo'n bange vent in de klauwen van een vals en bezitterig wijf. Alleen wordt de kern van Ungars kritiek — op het collectieve egoïsme, waaraan de weinig effectief voor zijn eigen hachje vechtende Polzer zich net zo goed als de anderen schuldig maakt — teniet gedaan door effectbejag en zwakke acteerpresetaties.

Onverhoedse changementen en elektronisch versterkte geluiden moeten ons de stuipen op het lijf jagen, maar dat lukt niet echt. Michel Dunant is als Polzer nog een-dimensionaler dan Wendelaar, zijn tegenspeelster; hij slaat bij het intoneren nog vaker de plank mis dan Dennis Rudge, als godsdienst-waanzinnige verpleger; en alledrie vallen weg naast Stijn Westenend.

Deze pas afgestudeerde acteur zet als enige een geloofwaardig personage neer. Polzers vriend Karl Fanta, een invalide met voortdurend uitdijende abcessen op almaar slinkende ledematen, is een door achtervolgingswaan geteisterde zelfkweller, die uitsluitend genoeg beleeft aan het kwellen van zijn medemens. Hij is interessant — wat je van de overigen uit het kwartet, hoe verschrikkelijk ook, moeilijk kunt zeggen.

Spanning strandt voortijdig in Ungars 'De Verminkten'

De Utrechtse theaterfirma Growing up in Public bezoekt volgende week voor het eerst Leiden met een voorstelling. Don Duyns, één van de vier jeugdige firmanten, bewerkte en regisseerde de novelle 'De Verminkten' (1923) van Hermann Ungar.

Slechts kort kon Hermann Ungar genieten van zijn schrijverscarrière. Reeds op 36-jarige leeftijd, in 1929, overleed de Duitstalige Tjech, zoon van joodse ouders. Hij behoort tot die grote en almaar uitdijende groep schrijvers in de wereldliteratuur wiens werk voldoende van belang lijkt en die de lezer dus niet mag veronachtzamen, maar aan wie hij toch nooit toekomt. Hilde daarom aan de theatermaker die dergelijk werk toegankelijk maakt. Don Duyns trok al eerder de aandacht met opmerkelijke onderwerpen, zoals in zijn zelfgeschreven 'Dick, Abe, Johnny en Hansje', over vier eeuwige Hollandse helden. Met Daphne de Bruin, Paul Feld en Jeroen Kriek vormt hij het collectief Growing up in Public, dat al jaren onafgebroken een stroom theaterproducties aflevert.

Broeierig

Ungar was een tijdgenoot van Kafka en de sfeer in het stuk 'De Verminkten' is wat wij nu Kafkaesk noemen: wereldvreemde

personages zitten opgesloten in een leven dat zich voordoet als een benauwend, gesloten systeem. Regisseur Don Duyns koos er terecht voor de figuren te vangen in taal: de gebrekkige communicatie toont hun isolement. Het decor bestaat daarom uit niet meer dan een wit gaasdoek, per scène aangevuld met enkele, op dat moment noodzakelijke objecten.

Hoofdpersoon in 'De Verminkten' is de mensenschuwe bankmedewerker Franz Polzer, die een kamer huurt bij de weduwe Klara Porges. Polzer, bezeten van orde en rust, slaagt er niet in weerstand te bieden aan de broeierige toenaderingen van juffrouw Porges. Steun en raad zoekt hij bij zijn vriend Karl Fanta, een invalide in een rolstoel, lijdend aan mysterieuze aandoeeningen. De verknijpte en cynische Fanta biedt echter nauwelijks realistisch tegengewicht voor de vreemdsoortige opvattingen van Polzer. De bankbediende laat zich dan ook strikken door de doorzichtige trucs van zijn hospita. Hij maakt haar zwanger.

Ondertussen bedelt Fanta om een verpleger die zijn toeschietelijke vrouw Dora kan vervangen. Die komt er in de persoon van Sonntag, een vroegere slager, die zwijgzaam zijn werk uitvoert. Maar vanaf het moment dat hij zijn mond opendoet en zijn vrome theorieën uit de doeken doet, kantelt de voorstelling. Tot dan, op driekwart van het stuk, intrigeert de spanning

die de drie eigenaardige personages creëren. Stijn Westenend legt zoveel venijn in zijn scherpe stem dat hij de fysieke beperking van de rolstoel ruimschoots compenseert. Terwijl Michel Dunant met behulp van een schichtige motoriek juist adequaat de tics van Polzer demonstreert. Robijn Wendelaar, die juffrouw Porges speelt, haalt hun niveau echter niet. Met haar onbuigzame stem en fragiele verschijning weet ze duidelijk geen raad met de duistere en wispelturige stemmingen van de als steeds dikker wordende omschreven hospita. Ondanks haar onbeholpen spel houdt het drietal, geholpen door de soms vermakelijke wendingen in Ungars tekst, gemakkelijk de aandacht vast. Maar bij de uiteenzettingen van Sonntag over zijn religieuze inzichten zakt de concentratie onherroepelijk.

Roddel

Sonntag's mystificerend bedoelde intermezzo's werken vooral verwarrend. De botsingen tussen de andere personages boeten vervolgens meteen aan effect in. Duidelijk is dat iedereen spoken begint te zien door de praatjes van Sonntag en dat steeds ondoorzichtiger wordt wat roddel en wat waarheid is.

Of het de bewerker of de regisseur Duyns is die hier het spoor bijster raakt, is niet duidelijk, maar de zorgvuldig opgewekte nachtmerrie-achtige sfeer komt wel erg plots en onverwacht tot een climax, met een nauwelijks ingeleide metamorfose van de schuchtere Polzer tot moordenaar. Dat is jammer van al het aardige voorwerk. Mij prikkelde de lange aanloop wel voldoende om met voorrang bij Ungar zelf na gaan te lezen hoe hij de geschiedenis afrondde in zijn novelle. De vraag is of dat een compliment is voor een theatermaker.

Ron Rijghard

De verminkten, van Hermann Ungar, door Growing up in Public. Woensdag 19, donderdag 20 maart, LAKtheater, 20.30 uur.

Foto Reyn van Koolwijk

'Schreeuw van Munch' op toneel

Van onze medewerker
HANS KOTTMANN

'Hog het met me gaat zonder benen en met abcessen op m'n armen? Voortreffelijk beste jongen, voortreffelijk!' Dat zegt het personage Karl Fanta in de roman 'De verminkten' (uit 1923) van de Tsjechische schrijver Hermann Ungar. Don Duyns: theatermaker, schrijver, regisseur en mede-artistiek leider van de theaterfirma Growing Up in Public, las het boek en zag er meteen een voorstelling in.

„Dat heb ik wel vaker, maar dit keer bleef dat gevoel. Het is een soort 'Schreeuw van Munch' maar dan op papier. Het is een boek als een nachtmerrie waarin iedereen klaarwakker is. Maar laat ik me niet uitputten in vergelijkingen. Ik wil met 'De verminkten' theater maken dat leeft, schreeuwt, beeft en beweegt. Of dat lukt? Dat weet je nooit van tevoren, maar ik zeg altijd maar: beter hoog mikken dan laag vallen. Of zoiets."

'De verminkten' is volgens Duyns grappiger en tegelijkertijd nog benauwender dan wat diens beroemde tijdgenoot Franz Kafka bijvoorbeeld in 'Het proces' beschreef. „De personages zitten allemaal gevangen in hun eigen (waan-)denkbeelden. Bankbediende Fráňz Polzer gelooft in orde en punctualiteit. Hij trekt in bij zijn uitdijende hospita Klara die hem in haar netten probeert te vangen. Dan heeft hij nog een vriend, Karl Fanta, die door ziekte steeds meer

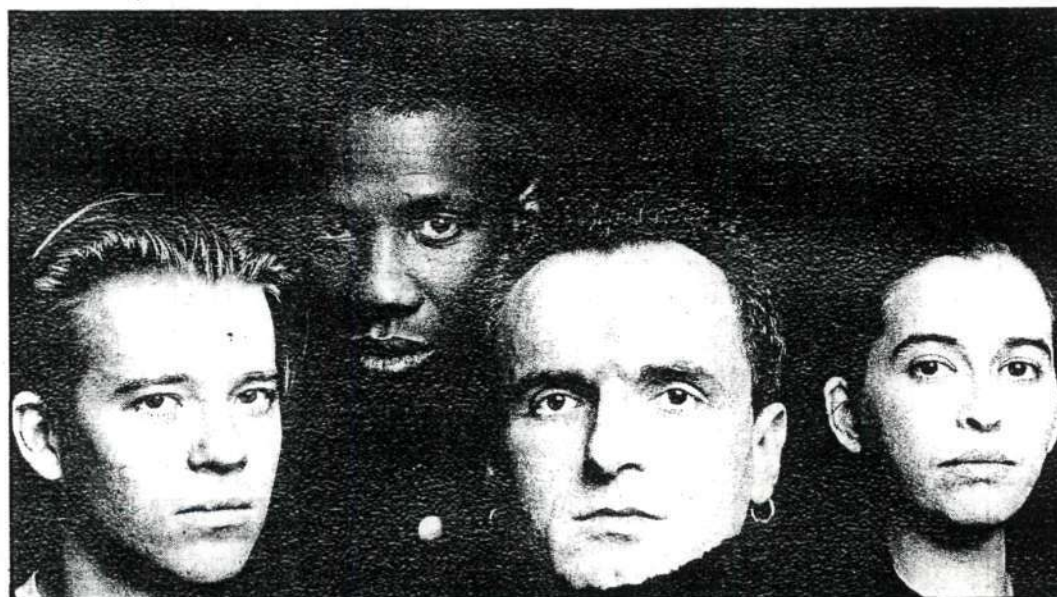
ledematen verliest en de nieuw inwonende verpleger, Sonntag, blijkt een godsdienstwaaninnige... Kun je het nog volgen? Het is kortom een psychologische thriller die zich afspeelt in een wereld, die zeventig jaar na verschijning, angstaanjagend veel op de onze lijkt."

Nadruk

„Ik kies stevast voor mensen met wie ik graag wil werken", verklaart Duyns zijn keuze voor de vier jonge acteurs. „Naast een scherpe tekstbehandeling wil ik de nadruk leggen op een zeer fysieke manier van acteren."

Duyns kreeg bekendheid door zijn teksten en regies bij theatergroep Hollandia, zoals 'Ouderdomsvlekken' (voor drie actrices) en het heldenstuk 'Dick, Abe, Johnny en Hansje' (voor vier acteurs), naast 'gemengde' producties als 'Kadavercantate' en 'Zomertrilogie'. De waarschijnlijk productiefste schrijver van Nederland, die nog dertig worden moet, schreef al elf toneelstukken bij elkaar die onlangs gebundeld zijn.

Duyns belicht graag de bizarre kant van het alledaagse leven en in zijn werk gaan (Hollandse) gezelligheid en verrotting vaak hand in hand. 'Kuijsje in een wereld vol emotioneel kannibalisme', zou je kunnen zeggen. „Eerst zal ik u het hoofd afsnijden. Daarna zult u de waarheid kennen", citeerde hij twee jaar geleden Hergés beroemde stripheid. Binnen het in Utrecht ge-

Growing Up in Public speelt 'De verminkten'. Foto Reyn van Koolwijk

vestigde Growing Up in Public, dat onafgebroken nieuwe Nederlandstalige teksten uitbraakt maar ook werkt vanuit bestaand repertoire, beheert Duyns de portefeuille 'Public Heroes'.

„Dat betreft de mislukte held die roem heeft gekend en daarna in de vergetelheid is geraakt. Mijn helden moeten steeds soberder worden. Uiteindelijk gaat het mij om een levensgevoel, een tragiek die je bespeurt in alle streven en daden van mensen. In het aangezicht van de dood komen die daden in een

vreemd licht te staan. Ik wil wel dat vreemde laten zien. Het Hollandse fascineert mij. De nivelleringsdrang, die boerenlulligheid waardoor er in dit land nooit vreselijke conflicten zullen ontstaan." Ondertussen schrijft Duyns driftig verder aan de monoloog 'Love and Heaven' (alleen te zien tijdens het

Utrechtse Festival a/d Werf) voor de actrice Sophie Hoeberechts, bekend van jeugdtheatergroep O'Mamaree. „Het wordt een zoektocht van een vrouw naar haar schaduwzijde, waarvoor ik me heb laten inspireren door Sophie zelf, de half-pornografische stripverhalen 'Vampierella' en 'Lucifera' —

Schrijver en theatermaker Don Duyns brengt Ungars 'Verminkten'

zeg maar de lesbische variant op Dracula — en Courtney Love." „Ik stel me voor dat ik het heel ritmisch schrijf, bijna als een rap. Op het Lowlands-festival heb ik trouwens opgetreden met een soort voorstudie. Ik moest op na een schetenlater uit Engeland, maar gelukkig waren er genoeg mensen blijven zitten." Op het zomerfestival De Parade wacht de voorstelling 'De Beestmens' die hij samen met Hans Dagelet maakt („ons vierde project samen") en voor volgend seizoen staat een kruisbestuiving met de theatergroep Suver Nuver op het menu.

Voorstelling 'De verminkten' naar Hermann Ungar door Growing Up in Public. Spel: Michel Dunant, Dennis Rudge, Robijn Wendelaar en Stijn Westenend. Regie en bewerking: Don Duyns. Te zien: HAARLEM, Toneelschuur, 14 en 15 maart; AMSTERDAM, Frascati, 15 t/m 19 april.

De Verminkten vanavond en morgen in de Toneelschuur

Regisseur Don Duyns: 'Je moet steeds dieper durven graven'

THEATER • INTERVIEW

MAX SMITH/GPD

De Verminkten door Growing up in public. Regie en bewerking: Don Duyns. Spel: Michel Dunant, Dennis Rudge, Robijn Wendelaar en Stijn Westenend. Te zien: Toneelschuur Haarlem, vr 14 en za 15 maart.

De scheiding in het haar van vrouwen, doet hem denken aan hun geslachtsorgaan. En daar is hij, Franz Polzer, vies van. Niet dat hij een zonderling is, maar deze bankemployé is nu eenmaal bang voor vrouwen. Orde en regelmaat is zijn lijfspreuk. Daar heeft hij zich volkomen aan ondergeschikt gemaakt, zowel op zijn werk als in zijn vrije tijd. Hij raakt compleet van slag wanneer zijn hospita zich hardnekkig aan hem opdringt. Polzer raakt zo uit balans, dat hij haar onthoofdt.

Dit huiveringwekkende gegeven is afkomstig uit de novelle *De Verminkten* van de Tsjechische schrijver Hermann Ungar (1893 - 1929). Regisseur en schrijver Don Duyns (28) las het boek en zag er meteen materiaal in voor 'zowel absurd als verontrustend theater'. Bij het gezelschap Growing Up in Public, waarvan Duyns mede-artistiek leider is, wordt het gelijknamige stuk vertolkt door Michel Dunant, Dennis Rudge, Robijn Wendelaar en Stijn Westenend.

Duyns heeft bewust voor hen gekozen. „Al deze acteurs hebben in combinatie met elkaar eveneens iets unheimisch, iets vreemds. De sfeer en toon in deze voorstelling is heel belangrijk. Het gaat over paranoïde ideeën, over onderlinge spanningen van mensen die met elkaar te maken krijgen. *De Verminkten* gaat tevens over vrijheid, waar niemand daadwerkelijk voor durft te kiezen. Eigenlijk is die vrouw nog het meest vrij. Daarom gaat ze eraan.”

„Bij mijn voorstellingen laat ik de casting niet aan anderen over. Ik ben daar zelf vrij goed in. De spelers moeten wel bij me passen. Bij mij zijn ze niet uitsluitend uitvoerders. Theu Boer-

mans van De Trust zegt dat tachtig procent van de acteurs dom is. Die mening deel ik niet. Ik leer nog steeds veel van hen tijdens het werkproces.”

„Net als ik heeft het gros van de spelers het horoscopetecken Ram. Rammen zijn koppig en vasthoudend. Dus kun je nagaan. Vroeger had ik zoiets van: in godsnaam geen ruzies. Bij de vorige productie *Zomertrilogie* van Franz Xaver Kroetz heb ik die softe opstelling overboord gooid.”

In het verleden werden zijn voorstellingen gekenmerkt door een licht-amuserende toonzetting, zoals in het door hem geschreven stuk met de oer-Hollandse 'helden' *Dick, Abe, Johnny en Hansje*. Sinds enige tijd is Duyns 'meer de diepte ingegaan'. „Je moet steeds dieper durven graven, anders loop je vroeg of laat vast. Mijn vroegere voorstellingen spraken de mensen vooral vanwege hun amusementswaarde aan. Nu stel ik vooral de inhoud voorop. De vraag wat moeten de mensen ermee met zo'n voorstelling, acht ik nu mede van belang bij de keuze van een stuk. Zonder moraliserend te zijn. Moralisme is voor mij iets vreselijks.”

Ironie is hem echter nog steeds niet vreemd. „Dat komt omdat ik in tal van lachwekkende zaken mezelf herken. Mijn humor gaat niet ten koste van anderen. De burgerlijke kleinsteedsheid, die ik in vorige stukken heb getoond zit ten dele ook in mij. Ik ga ook elke zaterdag naar de Hema-coffeeshop. Ik houd van films als *Jurassic Parc*, van MTV. Ik zit het liefst thuis; ik ga niet graag op vakantie.”

„Zo'n Perzisch tapijtje op de vloer en die wansmakelijke meubels die we in *De Verminkten* als decorstukken gebruiken, is niet als kariatuur bedoeld. Veel mensen hebben in die trant hun huizen ingericht. Dat zoeken naar rust en orde, wat zo typerend is voor Franz Polzer, vind je bij menigeen terug. Evenals die geestelijke hardheid waarmee ze elkaar voor hun karretje proberen te spannen. Dat probeer ik aanschouwelijk te maken met een lichte toets. Niet door drammerig te zijn; daar houd ik absoluut niet van.”

Don Duyns.

PUBLICITEITSFOTO

Duyns blijft steken in losse absurditeiten

THEATER

De verminkten door Growing Up in Public. Regie en bewerking: Don Duyns. Toneelschuur Haarlem, 14 maart. Tournee.

Een schutterige bankbediende huurt een kamer bij een weduwe. Zij is blij met zijn gezelschap en stelt hem voor haar bij de voornaam te noemen. Maar hij houdt liever afstand. Met zijn houterige gestalte, in grijs pak met glanzend gepoetste schoenen heeft hij een ziekelijke voorkeur voor orde. Elke inbreuk daarop slaat hem uit het lood.

Deze Franz is het liefst alleen, van andere mensen is weinig goeds te verwachten. Maar zijn hospita dringt zich hoe langer hoe meer aan hem op. Ze stapt telkens zijn kamer binnen en omringt hem met zorg. De vlezige vrouw met een midden-scheiding in haar haar waar hij juist zo van gruwelt, jaagt hem de stuipen op het lijf. Als ze dreigt hem op straat te zetten wanneer hij niet toegeeft aan haar verlangens, kruipt hij bibberend bij haar in bed.

Bij zijn invalide vriend Karl is Franz meer op zijn gemak. Maar vastgeklemd aan zijn rolstoel kan die weinig voor hem doen. De paniek slaat pas goed toe als deze Karl een verpleger inhuurt die lijdt aan godsdienstwaan. Terwijl de man praat over zonde en boete stapt hij rond met een groot slagersmes alsof

hij de weg naar Christus voor de overige drie wil verhaasten.

De figuren zijn afkomstig uit *De Verminkten*, een novelle uit 1923 van de Duits-Tsjechische auteur Hermann Ungar die Don Duyns nu voor het toneel heeft bewerkt. Ungar schilderde mensen die het leven voor elkaar tot een hel maken en gaf daarmee een benauwend beeld van de samenleving. Daarvan is in de voorstelling niets terug te vinden. Duyns zoekt het als regisseur in oppervlakkige absurditeiten.

Growing up in Public, de groep waar Duyns toe behoort, zegt onafgebroken te willen spelen, schrijven en regisseren. Die snelheid is aan de voorstelling af te zien: het acteerwerk blijft ondermaats en de ensce-nering is stuurloos. Je ziet de acteurs worstelen met tal van variaties op angst, maar in de manier waarop ze die tonen is geen enkele eenheid te ontdekken.

Robijn Wendelaar probeert lukra-ke zenuwtrekken, Michel Dunant zet als Franz grote angstogen op, de Karl van Stijn Westenend stort zich telkens in een oorverdovende schaterlach terwijl Dennis Rudge als verpleger zijn zinnen vrijwel onbewogen zegt. De koortsdroom die Duyns zegt na te streven is ver te zoeken. Zijn productie is te onsa-menhangend om enige indruk te maken.

Marian Buijs